

PITANJA I ODGOVORI

O UPOTREBI PRILOGA *IKADA*

posljednje vrijeme prirodne su nepogode zaredale cijelim svijetom. O njima nas izvještavaju tuđi pa potom i naši izvjestitelji i novinari. Da katkad osim same vijesti naši novinari preuzimaju i tuđe rečenično ustrojstvo, svjedoči rečenica koju su slušatelji jednoga radija mogli čuti u pregledu najvažnijih događaja dana: „Potres koji se osjetio potpuno je šokirao zemlju koja je na potrese već naviknula, no ovaj je bio najstrašniji ikada.“ Rečenica je, na veliku žalost, istinita i bilo bi najbolje da nije bilo potrebe za njezinim izricanjem. Potres je samo jedna u nizu tragedija koje pogađaju svijet, odnose ljudske živote i donose neizbrisive posljedice.

Potresi, poplave, vjetrovi, vulkani – jesu li najgori *ikada* ili najgori *do sada*? Ako navedenu rečenicu promotrimo samo kao jezično ustrojstvo, dakle ako ne mislimo na njezin sadržaj, valja nam upozoriti da nije pravilna jer je uporabljen vremenski prilog *ikada* na mjestu (iza superlativa *najstrašniji*) gdje u hrvatskom jeziku ne bi trebao stajati *ikada*. Uporaba engleskoga *ever* na tom bi mjestu u engleskoj rečenici bila sasvim valjana, no prenošenje takvoga jezičnoga ustrojstva (superlativ i prilog *ikada*) u hrvatskom je jeziku nepotrebno i nije u skladu s hrvatskom jezičnom tradicijom. Usprkos tomu, takvo je rečenično ustrojstvo posljednjih nekoliko godina postalo već uobičajeno u jeziku promidžbenih poruka te u razgovornom jeziku (*najsigurniji automobil ikada*, *najzdraviji doručak ikada*, *najukusnija juha ikada*, *najsmješniji film ikada*, *najniže cijene ikad*, *najposjećeniji festival ikad*, *najbolji rezultat ikad*, *najsretniji dan ikad...*), a snažno prodire i u novinski stil što potvrđuju sljedeći naslovi: *Najskuplji brod ikad izgra-*

đen u hrvatskim brodogradilištima (www.voxportal.hr/vijest/, 27. kolovoza 2011.), *Najskuplje ikad finale Liga prvaka nakon 19 godina opet na Wembleyu* (www.monitor.hr/vijesti/, 27. svibnja 2011.), *10 najjačih izvora proteina ikada* (www.fitness.com.hr/prehrana/nutricionizam/, 28. srpnja 2011.), *Treći najposjećeniji turnir ikada* (www.jutarnji.hr/, 29. lipnja 2008.), *Picassova slika najskuplja ikad prodana na aukciji* (www.tportal.hr/kultura/, 5. svibnja 2010.), *Sumo hrvač želi postati najdeblji maratonac ikad* (www.broj1.hr/, 20. ožujka 2011.), *Otkrivena najudaljenija galaksija ikad* (www.podstrana-portal.com/ostalo/, 23. listopada 2011.). Dakle, u engleskom jeziku takva su ustrojstva valjana, no u hrvatskom jeziku navedeni bi primjeri trebali glasiti ovako: *najsigurniji automobil do sada*, *najsigurniji automobil svih vremena* ili samo *najsigurniji automobil* jer je po superlativu *najsigurniji* jasno da ne postoji sigurniji automobil od toga. Osim navedenih, hrvatski jezik pruža još nekoliko valjanih mogućnosti: *najsigurniji automobil uopće*, *općenito najsigurniji automobil*, *sigurniji automobil nego ikada (prije)*. Kao što vidimo, mogućnosti koje su u skladu s hrvatskim književnim jezikom imamo mnogo, a koju ćemo izabrati ovisi o našem osobnom izričaju.

Riječ *ikad(a)* nije nova riječ u hrvatskom jeziku; zabilježena je u rječnicima hrvatskoga jezika i znači *bilo kada*, a u Rječnik hrvatskoga jezika LZ i ŠK 2000.: 343. piše ovako: *ikad pril* bilo kada; *igda: jesi ga igda vidio?* To je dobra hrvatska riječ, stoga njezinu upotrebu ne treba izbjegavati ondje gdje je ona valjana, primjerice u rečenici *Bolje ikad nego nikad* koju navode rječnici hrvatskoga jezika ispod natuknice *ikada*. Prilog *ikada* valjano je upotrebljen i u ovim rečenicama: *Zar će ikada čovjek moći biti drukčiji na*

ovom kamenu? (Antun Bonifačić, *Mladice*, 1938., 95. str.), *Nebo je bilo niže nego ikada.* (Antun Šoljan, *Kratki izlet*, 1965., 111. str.), *Nije želio da Tena ikada više vidi Krznarića.* (Hrvoje Hitrec, Kolarovi, 2004., 225. str.), *Nije se mogao sjetiti da se ikada u životu tako razveselio policiji, niti je mogao povjerovati da će mu se još koji put takva bizarna stvar*

dogoditi. (Goran Tribuson, Gorka čokolada, 2004., 343. str.), *Je li ikada pribjegavao nasilnim, oružanim rješenjima?* (Maja Brkljačić i dr., *Povijest 8: udžbenik za osmi razred osnovne škole*, 2004., 60. str.).

Alen Orlić

OSVRTI

UZ RAZMATRANJE STJEPANA VUKUŠIĆA O ZAPADNOM DIJALEKTU – JEDINOM NOVOŠTOKAVSKOM POTOMKU ZAPADNE ŠTOKAVŠTINE

3. broju ovogodišnjeg *Jezika* objavljena su naglasna razmatranja vrlo plodnoga hrvatskog akcentologa Stjepana Vukušića, a prvi od dvaju njegovih odlomaka u tom broju našeg časopisa naslovljen je „Zapadni dijalekt – jedini novoštokavski potomak zapadne štokavštine“. Tu raščlanjivana problematika vrlo je važna dionica hrvatskoga standardnog jezika, a uz to sam u tom prinosu spominjan i ja, pa su to dovoljni razlozi da se kratko izjasnim o svemu najvažnijem o čem se tu raspravlja. Ne mislim ovdje ulaziti u povijest hrvatske ili u povijest novoštokavske akcentologije uopće, samo ću iz svoga očišta reći najosnovnije o onom o čem Vukušić govori sada, nekoliko godina nakon knjige Naglasak u hrvatskome književnom jeziku Stjepana Vukušića, Ivana Zoričića i Marije Grasselli-Vukušić.

Stjepan Vukušić misli da sam svojom knjigom *Hrvatska dijalektologija 1.* (Zagreb, 2003.) „neizravno pridonio i utočnjavanju jezgrene i proširene osnovice hrvatskoga nadodsječnog plana“ (str. 91.) i povoljno ocjenjuje moju tvrdnju da je novoštokavski

ikavski dijalekt (S. Vukušić obično ga zove zapadnim) danas najveća dijalekatna jedinica nekadanjega zapadnoštokavskog narječja. Uočava Vukušić da su ostali štokavski dijalekti u kojima su manje ili više dobro zastupljeni Hrvati (slavonski, istočnobosanski) nenovoštokavski, a da je istočnohercegovačko-krajiški istočnoštokavske fizionomije. Dakako, slavonski i istočnobosanski dijalekt nisu novoštokavski, ali za novoštokavski istočnohercegovačko-krajiški nije dobro reći da je „po podrijetlu (...) istočnoštokavske fizionomije“ (str. 92.). Nekadanji dubrovački dijalekt jedan je od poddijalekata današnjega istočnohercegovačko-krajiškoga dijalekata, drugi je istočnohercegovački u užem smislu riječi i treći krajiški. U cjelini je istočnohercegovačko-krajiški dijalekt sastavljen od nekadanjega istočnohumskoga dijalekata istočnoštokavskoga podrijetla te od nekadanjih zapadnoštokavskih dijalekata, poneretvanskoga i dubrovačkoga. Danas su govori poneretvanskoga tipa uklopljeni u idiome krajiškoga tipa, pa je to jedan od uzroka da su sjeverozapadni (i)jekavski novoštokavski govori akcenatski vrlo često podudarni s govorima zapadnoga dijalekata. Drugi je uzrok u tom što istočnohumski dijalekt nije bio vrlo udaljen od obližnjeg zapadnoštokavskoga tipa, kao što su dubrovački i poneretvanski dijalekt bili dosta bliski susjednim istočnoštokavskim idiomima. Nakon seoba na staro